

MER OM DE OBESUTTNAS HUS

Under senare delen av 1700-talet och hela 1800-talet ökar Sveriges befolkning kraftigt. Försörjningsmöjligheterna minskar och antalet icke-jordägande människor, som torpare och backstugesittare, ökar. Torparen har till skillnad från backstugesittaren vanligen dagsverkesplikt hos bönder.

Mängder av folk lockas ut till den bohuslänska kusten under den så kallade sillperioden som varade mellan 1747 och 1808. Nya fiskelägen växer fram. Vid sillperiodens slut försämrar villkoren för dem som flyttat till kusten. Många drivs till byarnas utmarker, där de efter bästa förmoda får uppföra ett litet bostadshus. Sten blir ett vanligt byggmaterial på den i det närmaste skoglösa västkusten.

“Backstugan”, “hytten” eller “stenstugan” uppförs med massiva eller ihåliga stenväggar. Stugan kan vara belägen i klipplandskap eller ingrävd i en backe. Taket täcks vid kusten med tång eller vrakved, annars med kluvna stockar, torv eller mossa. Inomhus är det dunkelt, med endast ett par små fönster, vilka ibland sätts i taket.

Djurhållning i liten skala med får och höns förekommer, liksom egen kålgård och potatisland.

UTGÅNGSPUNKTEN

Tips om fler besöksmål hittar du på Bohusläns museum samt på www.utgangspunkten.se

STENSTUGAN PÅ SÄBY Ö:

Säby ö är belägen vid Breviks kile på Tjörns västsida. Från väg E6 kör via väg 160 och 169 till Källekärr på centrala Tjörn. Fortsätt västerut 2,5 kilometer till rondell, tag vänster mot Skärhamn. Sväng strax därefter höger mot Säby. Vid infart till Säby ligger Säbygården på vänsterhand. Här sker parkering. Gården är även utgångspunkt för Säbyleden. Säby ö kan nå antingen genom att följa leden enligt skyltning från Säbygården eller genom att vandra vidare på byvägen genom den intressanta bymiljön. Närmaste busshållplats är Hoga, 1 kilometer från Säbygården. Från Säbygården till stenstugan på den yttre Säbyön är det omkring 2,5 kilometer. Regjälå skor rekommenderas. Säby ö kan vara svårtillgänglig med barnvagn och rullstol.

STENSTUGAN PÅ SÄBY Ö:

Jonas Schagerlind bär sten och vrakved, renoverar stenstugan. Han och Regina inrättar sig för att leva sina liv. Säby ö har flera gånger levt upp när sillen gått till. Idag är här stillsam betesmark, men många spår minner ännu om andra tider.

STUGOR AV STEN

STENSTUGAN PÅ SÄBY Ö: Stunder av spring, tider av stillhet

Stenhägnader likt pärlband över betad grönska mellan grå klippor, havet hela tiden nära. En slingrande körväg.

Säby ö i Breviks kile på Tjörns västsida fungerar under lång tid som hötäkt och stillsam betesmark för Säby bys kreatur. Gärdesgårdarna av sten delar upp ön mellan byns gårdar. Betesdjuren släpps på efter midsommar, när höet är skördat. Vid mitten av 1700-talet går sillen till och Säby ö förändras. Trankokerier anläggs där sillen kokas för att utvinna oljan, som används bland annat i lampor. Resterna, det stinkande trangrumset, stängs in i vikarna för att sedan läggas som gödsel på åkrarna. I slutet av 1700-talet finns åtta trankokerier och ett salteri. Antagligen finns nu också människor bosatta härute. Verksamheten dör när sillen försvinner under 1800-talets första år.

År 1852 kommer Jonas Schagerlind och hans hustru Regina till den lilla stenstugan inklämd i en klipp-

skrevna längst ut på yttre ön. Med sig har de tre döttrar och två söner. Jonas är värmlänning från början men tjörnbo sedan ett tjugotal år. Den lilla stugan, kanske från sillfiskets hektiska tid, är delvis raserad. Jonas bär sten och vrakved för att renovera. Taket täcks med tång. På tolv kvadratmeter inrättar man sig för att leva sitt liv. Fisket blir den huvudsakliga försörjningskällan, dagsverken hos bönderna hjälper till. Efter tidens sed tar flickorna tjänst som pigor och pojkarna blir kvar hemma. Efter ett par år föds ytterligare en son. Vrakvirke från havet blir den huvudsakliga vedkällan på den karga ön. Det är många gånger svårt att hålla värmen.

Under åren som följer slår sig fler strandsittare ner på Säby ö. Små stugor byggs utmed vägen. Livligast är det kanske under 1880- och 90-talet. Många barn föds på ön och 1890 bor här mer än 30 personer. Fiskebåtar lägger till vid bryggan med en last av kol, koks, ved och torvströ som hämtas av bönder inifrån

land. Fram till första världskriget är här också ångbåtstrafik för passagerare och gods.

Jonas Schagerlind dör år 1868. Regina lever till 1882 och med sonen Samuels död fem år därefter töms stenstugan.

När sillen, som åter en tid funnits nära kusten, vid sekelskiftet slutar att gå inomskärs försvinner försörjningsunderlaget. En del flyttar, andra bor kvar livet ut. Några hus rivs för att sättas upp på annan plats. År 1927 flyttas det sista huset och stenstugan står åter ensam. Men den småskaliga fraktfarten fortsätter under hela 1930-talet.

Idag är det åter stilla på Säby ö. Husgrunderna syns fortfarande tydligt när man går den gamla körvägen fram. Den renoverade stenstugan längst ut på ön har blivit ett naturligt utflyktsmål vid vägens ände.